

Mord i cirkus

Af Carl Muusmann

Med kommentarer i kursiv af Ole Simonsen

*Overskriften lyde som titlen på en kriminalroman. Men det er en sandfærdig beretning, gengivet efter bogen *Københavnsk Cirkusliv gennem 100 år*, skrevet af journalisten og forfatteren Carl Muusman (1863-1936).*

I årene 1889-1891 var Cirkusbygningen i København lejet ud til et tysk cirkus, ledet af en tidligere officer og skolerytter Paul Busch. Især hans datter Marie Doré, der red voltige og gik på line, gjorde lykke. Carl Muusman skriver:

For Cirkus Busch gled Sæsonen [1889] imidlertid glat, Huset var godt besøgt, den svarede ikke blot enhver sit, men tjente også Penge, og kom så tilbage det næste År for at åbne Sæsonen 17. Maj 1890.

Busch holdt sig denne Gang også væsentlig til Beriderforestillinger i egentlig Forstand med Familiens Medlemmer som Hovedkræfter.

Der var en ny Skolerytterske ved Siden af Fru Busch.

Hendes Navn var Frøken Eugenie Weiss. Der blev ikke lagt videre Mærke til hende ved Premieren, men hendes Navn skulde snart være kendt af hele København.

Cirkus Busch.
Idag, Tirsdag, den 20. Maj, Kl. 7¹/₂:
Stor brilliant Forestilling.
Af det righoldige Program fremhæves:
Wild Berry, engelsk Fuldblodshest,
dresseret og rides i den høje Skole af Di-
rektor Busch. For 1ste Gang: Caesar, øst-
prøjsisk Hingst, dresseret og fremføres af
Frk. Maria Doré. For 1ste Gang: Miss
Allen som Jockey. Frk. Maria Doré i hen-
des uovertræffelige Produktioner paa Staal-
traadslinie. For 1ste Gang:
22 Hingste,
dresseret samlede i Frihed og fremføres af
Direktor Busch. Dette Nummer er ikke
tidligere udført i nogen anden Cirkus. Grand
pas de deux af Miss May og Miss Blanche.
For 1ste Gang: Mlle. Weiss som Skoleryt-
terske. Storartede Produktioner i 3-dobb.
Reck af Brødrens Stelling.
Imorgen: Stor Forestilling.
Med Højagtelse
P. Busch, Direktor.

Announce for Cirkus Busch. Mlle. Weiss er nævnt nederst i annoncen

Frøken Weiss var en ejendommelig Fremtoning. Hun lignede ikke nogen af de Skoleryttersker, vi tidligere havde set, og da jeg straks fik Interesse for hende, underkastede jeg hende et af de den Gang så yndede Artistinterviews.

Frøken Weiss var straks villig og tilsyneladende meget åben og oprigtig. Hun fortalte mig, at hun var en Datter af en Rentier i Breslau. Hendes Fader havde været meget rig. Hun var derfor bleven opdraget flot og havde været en af de dygtigste i den Tattersall¹, i hvilken hun tog Undervisning, og hvor hun var optrådt som Amatør.

En Dag styrtede imidlertid det hele sammen. Hun fandt Faderen død i hans Kontor. Familien var ruineret, og Frøken Eugenie gik til Cirkus for at tjene sit Brød.

Med den Forklaring lod jeg mig nøje, og jeg præsenterede et Par af mine Venner, af hvilke en var min gamle Skolekammerat og Officer, for Skoleryttersken Frøken Weiss.

Så tænkte jeg ikke videre over det, før min Ven Løjtnanten en Uges Tid senere kommer hen og siger til mig:

- Hvorfor fortalte du os ikke, at Frøken Weiss er gift?

- Det har hun ikke sagt noget om.

- Jo, da jeg i går sad sammen med hende og Dragonløjtnant Fredy Castenskjold fra Næstved, kom der pludselig en vild Krabat styrtende. Han havde et Ar over Panden, præsenterede sig som Marineofficer og slog sig ned, hvorefter Frøkenen forestillede ham for os som sin Mand, Baron v. Rhaden.

- Nå hvad, den Slags Ting må man finde sig i, når man vil omgås Cirkusfolk.

Fra nu af så jeg oftere Baroneren sammen med Premierløjtnant Castenskjold, skønt jeg vidste, at denne ikke havde Permission fra sin Garnison. Samtidig aflagde Frøken Weiss sit Inkognito og kaldte sig nu Baronesse v. Rhaden.

Det var åbenbart et aftalt Trick, men det gjorde udmærket Virkning, og jeg spurgte nu Baronessen, om hun ville give mig et nyt Interview, hvortil hun straks var villig.

Det lød med hendes egne Ord således:

»Jeg har en uhyggelig Evne til at sprede Katastrofer om mig. Jeg kostede straks i Fødslen min Moder Livet. Min Tante, der tidligere ledsagede mig på mine Rejser, døde af Forgiftning. Min Far fandt jeg en Dag, da jeg kom hjem fra en Ridetur, liggende blødende i sit Kontor med en Kugle i Hjertet.

¹ Rideskole

Jeg havde altid levet i den Tro, at vi var rige, og det havde vi vist også været. I hvert Fald havde vi levet, som om vi var det. Men et Børskrak. der ramte mange af Breslaus Finansmænd, ruinerede også Papa.

Jeg havde lært at ride hos en Kavaleriofficer. Nu tog jeg yderligere Undervisning hos den kendte Ridelærer Gaike.

Jeg solgte mine smykker og købte 3 Heste: En Væddeløber fra et Stutteri i Smolensk, en arabisk Fuldblods og Stodhingst på 5 År.

Så søgte jeg Engagement og fik det i Riga. Jeg havde troet, at det var en rigtig Cirkus, jeg skulde optræde i, og så viste det sig at være et gammelt, lappet Telt, der ejedes af en polsk Jøde, til hvem jeg blev nødt til at sælge min bedste Hest for at skaffe Rejsepenge.

Men så kom jeg til Ciniselli i St. Petersborg, og skønt man af Jalousi bragte min Skolehest af Vejen, så at jeg måtte ride haute ecole på en gammel Springer, så gjorde jeg alligevel så megen Lykke, at jeg fik gode Engagementer, indtil jeg kom her til København hos Busch.«

Atter havde Skoleryttersken været meget åbenhjertig, og for så vidt sagt Sandheden ligesom sidst, men heller ikke denne Gang den fulde Sandhed, ikke noget om sit Ægteskab eller om, hvem hendes Mand egentlig var.

Baronesse von Rhaden. Gengivet fra Muusmans bog

Men nu var det Baronen, der efterhånden blev veltalende og gav Oplysninger om sit eventyrlige Liv.

At det havde været eventyrligt, fortalte han ikke blot selv, men man kunde også tydeligt se på ham, at det var sandt.

Hans høje, bredskuldrede Skikkelse bar Mærker af Slagsbroderen lige til Arret over Panden, der fortalte om en eller anden Duel, rimeligvis med tilhørende Kærlighedsaffære.

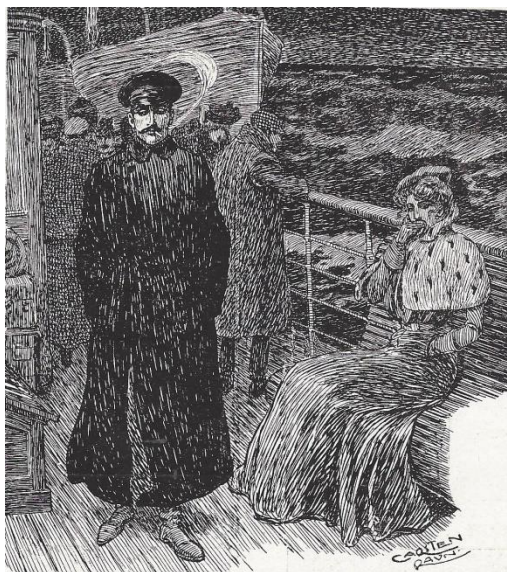
Hans mærkelige øjne skiftede uafbrudt Udtryk. De kunne være så blide som et Barns og til andre Tider vilde som et Rovdyrs. Knebelsbarten² havde den blåsorte Farve, der for os Nordboere kun. hører hjemme i Eventyret, og når han foer op i Hidsighed, kunne man blive bange for ham.

Baronens fulde Navn viste sig nu af hans Visitkort at være: Oscar Vladimir von Rhaden. Hans Moder var en født Baronesse von Kleist, og hans Fader havde været russisk Viceguvernør i Estland. Som Marineløjtnant havde Sønnen tumlet rundt i Verden, dræbt Mennesker og vilde Dyr i Flæng, idet han havde været Opdagelsesrejsende, Soldat, Spiller, Jæger, Kvaksalver, Diligencekusk, Politibetjent og Gud ved hvad.

Så kom han efter et omtumlet Liv hjem på Besøg hos Familien i St. Petersburg og så Eugenie Weiss, som optrådte hos »Cirkus Ciniselli«.

Baronen blev straks så betaget af den unge, pikante Rytterske, at han friede til hende.

Deres Bryllup stod i St. Catherine-Kirken i St. Petersburg, og den tidligere Marineofficer trådte definitivt ud af aktiv Tjeneste for at følge med sin Hustru. Hun havde forinden højtidelig lovet ham aldrig at sætte hans Familienavn på nogen Plakat.

Baron og baronesse von Rhaden. Gengivet fra Muusmans bog

Skønt det første Møde mellem Baronen og Premierløjtnant Castenskjold ikke havde været alt for hjerteligt, så varede det ikke længe, inden de blev Venner.

Og dette var for så vidt ganske naturligt, som de var beslægtede Naturer.

Thi i den unge, raske danske Rytterofficer, om hvis Merit er der gik så mange Sagn nede fra hans Garnisonsby, var der et Stykke af en Eventyrer og Landsknægt.

² En knobelsbart er et kraftigt overskæg, der giver et militant udtryk

Men på den anden Side rummede dette Venskab også stor Fare for, at Baronessen skulde komme til at synes om begge de ensstøbte Mænd, der kappedes om hendes Gunst.

Og det så meget mere, som Premierløjtnant Castenskjold var et af de smukkeste Mennesker, man kunde se, der allerede som Dreng havde stået nøgen Model til den største af de lyslokkede, blåøjede Engle på det kongelige Teaters Fortæppe.

Mellem de to "Venner" steg Jalousien da også fra Dag til Dag, og under en Eftermiddagsforestilling i Slutningen af Juli Måned kom det længe ventede, voldsomme Sammenstød i selve Cirkus.

Det endte med, at Baronens slyngede Castenskjold en Fornærmelse i Ansigtet, idet han titulerede ham: »Ein dummer Junge«.

Herefter var et væbnet Møde på Ærens Mark uundgåeligt.

Duellen fandt under streng Hemmelighedsholdelse Sted på en åben Plads i Hovedmoseskov ved Næstved.

Og der var Alvor i denne Duel, medens alle vore andre hjemlige Dueller har været mere eller mindre parodiske.

Castenskjold, der havde den Fornærmedes Ret til at vælge Vaaben, valgte sit eget: Ryttersabel!

Sekundanterne var for Baronens Vedkommende: Premierløjtnanterne Nyholm og Ingvorsen, for Castenskjold: Premierløjtnanterne Martin Hansen og Baron Wedell-Wedellsborg.

Efter at et Par Hug var vekslede, gav Castenskjold sin Modstander en høj Prim lige oven i Hovedet så at der fremkom et langt, gabende Saar, der blev forbundet af den medbragte Læge Jungersen.

Derefter blev Baronens bragt til Hotel »Dania« i Næstved, hvor Baronessen straks kom til Stede og plejede sin Mand, der nogen Tid efter dukkede op i Cirkus med indbundet Hoved.

Han var Dagens Løve, men skønt Busch prøvede på at udnytte Sensationen ved at tilbyde ham at optræde, afslog han dog indigneret det flotte Tilbud.

Herefter blev hele Publikum og Pressens Interesse koncentreret om den interessante Skolerytterske, der trods sin slanke Ynde hørte til den Type, som Fransk mændene kalder: Fausse maigre. Hun var kun tilsyneladende spinkel, men i Virkeligheden fyldig, og hun havde navnlig et pragtfuldt Sæde til Hest. Helst optrådte hun i hvidt med høj, lys Silkehat, og når hun var færdig med sit Ridt sprængte hun ud over en Forhindring, idet hun kastede sig helt tilbage på sin Yndlingshest Czardas.

Når Bifaldet så brød løs, kom Baronessen sirligt trippende ind på de højhælede, blanktlakerede Ridestøvler med Guldsporer.

Med den ene Hånd løftede hun Ridekjolen op over Knæet, med den anden littede hun den høje Hat langsomt i Vejret til Hilsen, medens hun sendte Publikum et smægtende melankolsk Takkeblik fra de søgrønne øjne under det cendrefarvede, elegant opsatte Haar.

Baronesse v. Rhaden var bleven Buschs store Attraktion, der endog satte Marie Doré i Skygge, medens de to Bejlere tilsyneladende udsonede sig. og mødte op sammen i Cirkus.

I Begyndelsen af September forlod Busch København med Ekstraskib til Stettin.

Dette foto af Cirkusbygningen er fra 1888, men den så ud på samme måde i 1890, dog bortset fra navnet Cirkus Renz

Cirkusinteressen var udtømt for dette År, men mellem de Indviede var det ingen Hemmelighed, at Premierløjtnant Castenskjold var trådt ud af den danske Hær, efter at han havde fået en Måneds Vagtarrest for Duellen, og var rejst til Kairo, hvor han søgte Optagelse i den ægyptiske Hær. Han syntes også at have gode Chancer, idet han som en anden Alexander tæmmede en vild Bucephalus³, der tilhørte Premierministerens Søn Hassan Bey.

Efter sæsonen hos Busch rejste Eugenie Weis til Berlin, hvor hun optrådte på Apollo Teatret. Det nummer, hun viste i Cirkusbygningen i København, gav ikke megen avisomtale. Flere aviser skrev dog: "Af andre fremragende nye kræfter må fremhæves en smuk skolerytterske, frk. Weiss". En omtale i Kjøge Avis var lidt mere fyldig: "Mlle. Eugenie Weis er en smuk ung dame, der frejdig og sikker tumler sin engelske springhest i sin klædelige mørke ridedragt. Hun sidder urokkeligt i sadlen, medens hun med et kort ryk holder hesten an, for derpå med løsslupne tøjler i dristige spring at jage hen over de opstillede stænger og barriere".

³ Bucephalus er navnet på Alexander den Stores hest

Optrinet i København havde kun været Romanens første Kapitel.

Lørdag den 27. August 1893 indløb der nemlig til en af Artisterne et Telegram, i hvilket det kort meddeltes, at Baron von Rhaden havde skudt Castenskjold.

Meddelelsen vakte enorm Røre i alle Cirkuskredse, og de nærmere Omstændigheder viste sig at være følgende:

Fredag den 26. August 1893 skulde der være Premiere i »Cirque Bresilien« i General Boulangers en Gang så omtalte Garnisonsby Clermont-Ferrand.

Det var den kendte Skolerytterske »Frøken Weiss«, der skulde optræde for første Gang for det franske Provinspublikum.

Mellem Tilskuerne på første Række sad Premierløjtnant Castenskjold, der var på Besøg hos sin Landsmand, den bekendte Kaptajn Daniel Bruun, som på det Tidspunkt var i fransk Tjeneste.

Efter den første Pause rejste Castenskjold sig og gik ud på Sadelpladsen. hvor Baronessen holdt, parat til at ride ind i Manegen, så snart det forudgående Nummer var forbi.

Castenskjold stillede sig ved Siden af Hesten og konverserede Ryttersken, og da Baron von Rhaden i det samme kom tumlende ud fra Cirkus-Buffereten, sagde, Castenskjold højt:

- Nu er Deres Mand fuld igen.

Baronen, der opfattede disse Ord, styrtede ind på Castenskjold. der slog ham i Hovedet med en Stok, hvorefter Rhaden trak en Revolver og affyrede alle dens 6 Skud.

Castenskjold sank døende sammen, og Baronesse von Rhaden berettede senere under Tårer i et Forhør, at hans sidste Bøn havde været at få hendes Portræt.

Baronen, hvis Jalousi eller Sensationsspekulation overalt havde skabt en Atmosfære af Panik om Hustruen, havde siden Opholdet i København fået to Kårdestød i Brystet i Milano, og, da han blev rask, havde han bokset med en florentinsk Adelsmand.

Han var imidlertid sluppet nogenlunde helskindet fra disse Eventyr. Nu blev han arresteret for Mord, og Kaptajn Bruun tog Castenskjolds Breve til Baronessen med sig hjem til Danmark.

Spørgsmålet om, hvorledes Processen mod Baron von Rhaden vilde falde ud, var Samtaleemnet i Cirkus i København, så meget mere, som vi, der havde kendt Parret under dets Ophold her, blev førte som Vidner i det franske Gesandtskab.

Baron von Rhaden, hvis Hustru havde været Buschs Attraktion, blev frifundet for Mordet på Castenskjold, men døde kort efter af Tuberkulose.

Baronesse von Rhaden blev pludselig blindet, da hun kastede sig tilbage på Hesten. Hun slog sig ned i Versailles og prøvede, skønt hun havde mistet Synet, at optræde som Sangerinde.

Hun døde i stor Elendighed.

Avisopslag i Mediaportalen viser, at Baron von Rhaden blev frifundet, fordi retten fandt han havde handlet i nødværge. Det var sikkert hvad franskmændene kalder en "crime passionnel". Han døde i 1897.

Avisopslag viser videre, at baronessen fortsatte med at optræde som skolerytter, men omkring århundredeskiftet blev ramt af en alvorlig øjensygdom, der endte med at gøre hende næsten blind. Hun døde i Frankrig i juni 1921.

I en nekrolog står der: "Hun var ikke særlig smuk, og selv om hun havde været en endnu dygtigere og dristigere rytterske end hun var, havde man ikke husket hende af samme grund. Men hun var en usædvanlig fremtoning. Hendes holdning var stoltere end nogen prinsesse, og når hun tog sin cylinder af, som en herre, var det med ubegribelig ynde, så det fremhævede hende kvindelighed."

1908 skrev et par aviser, at hun havde udgivet en novelle "En kosakofficers erindringer" om en ung kosakofficer, der forelskede sig i en skolerytterske og ønskede at gifte sig med hende. Det blev dog ikke til noget, og han rejste til en kosakafdeling i Sibirien for at glemme sin ungdoms kærlighed. Før krigen med Japan sendte han hende sin dagbog og bad hende kigge i den, hvis han skulle falde i krigen, hvilket han gjorde. Ifølge avisomtalen afslørede novellen mange skrækkelige ting og scener fra det mørke Rusland og fortalte blandt andet om, hvordan fangetransporterne foregik.

Det har ikke været muligt at finde nærmere om den omtalte novelle eller om en bog, "En skolerytterskes roman", som er omtalt i en af nekrologerne. Men novellen og bogen har sikkert været på fransk eller tysk og ikke oversat til dansk.